

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.

Narodnina: Zadolžene države (izven Chicago) \$5.00 na leto, \$2.50 za pol leta in \$1.25 na tri mesece; Chicago \$6.50 na leto, \$3.25 za pol leta, \$1.65 na tri mesece, in za inozemstvo \$8.00.

Naslov na vsa, kar ima stik s listom:

"PROSVETA"

3687-59 So. Lawrence Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovene National Benefit Society.

Owned by the Slovene National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$5 per year; Chicago \$6.50, and foreign countries \$8.00 per year.

"MEMBER of THE FEDERATED PRESS"

Datum v oklepaju n. pr. (Nov. 30-24) poleg valoga imena na naslova pomeni da vam je s tem dnevom poteklo naročnina. Poslovite se pravilno, da se vam ne uveljavi list.

PROSPERITETA KOT SE SAMA UDEJSTVUJE IN KAZE.

Zadnje dni pred volilno bitko so zastrašili delavce in farmerje: Ako ne volite Coolidgea in Dawesa, pride kriza z vsemi zlemi posledicami."

Bila je to navadna grožnja, ki ni imela z gospodarskim položajem prav nobenih stikov, četudi se prizna, da imajo denarni mogotci v Wall Streetu moč ustvariti umetno gospodarsko krizo. Ampak grožnja je pomagala. Na stotisoče farmerjev in delavcev, ki so preje izjavljali, da bodo volili La Folletta in Wheelerja, je omahnilo v zadnji uri in šli so pohlevno na volišče in volili to, kar je ukazala gospoda v Wall Streetu.

Od kje ta strah pred denarnimi mogotci?

Večina ljudi se prav malo briga za gospodarska vprašanja in niti tega ne opazuje, kar se godi poleg njih. Mnogim ljudem dela veliko večjo preglavico, kaj bodo kuhali pri sosedu, kakor da bi se saj toliko pobrigali zase, da doma ne bo na peči vre samo neslan krop. Drugi se brigajo, če sosedje hodijo v cerkev ali ne, kako se oblačijo, kaj delajo, dasiravno nima vse to prav nič opraviti z gospodarskim vprašanjem. Tretji se zanimajo, kako se rešujejo duše zamorcev v Afriki, dasiravno sami hodijo dostikrat spat brez večerje. Zopet drugi se zanimajo za šport, in če kupijo dnevnik, tedaj pridno prebirajo strani, na katerih se razpravlja o raznih športih, kakor da športi prehranjujejo človeško družbo. In tako bi se lahko naštel cela vrsta dejanj, ki vsa dokazujejo, da se delovno ljudstvo briga za marsikaj drugega in izgublja o nepotrebnem svoj čas, mesto da se zanima samo zase. Precejšnja manjšina delovnega ljudstva se briga za svoj položaj in skuša ta položaj tudi izboljšati.

To ljudstvo, ki gara na farmah, je prav dobro opazilo, da živi tri leta v gospodarski krizi in da so lepa poročila o zboljšanju položaja za farmerje, katerih so bili polni bizniški dnevniki zadnje tedne pred volitvami, navadna fraza.

Delavci, ki so opazovali položaj, so dobro vedeli, da je gospodarska kriza že tukaj, da je prebila svoj vrhunec in da se bo obrnilo na boljše, ko bo vse vrejeno za nov kapitalistični gospodarski obtok, kakor so ga določili gospodje v Wall Streetu.

To ljudstvo se ni dalo zbežati z grožnjami, ampak je ostalo zvesto svojemu principu in je glasovalo za La Folletta in Wheelerja. In koliko je bilo tega ljudstva? Oficijelne številke niso tukaj. Ampak cenil se, da je bilo za kandidata progresivne koalicije oddanih okrog šest milijonov glasov. Ako prištejemo še en milijon in rečemo, da sta bila kandidata progresivne koalicije oseparjena za en milijon glasov, tedaj je bilo oddanih sedem milijonov glasov.

V ameriški industriji pa dela od osem in dvajset do trideset milijonov oseb. Recimo, da je deset milijonov tujezemcev in mladoletnih, ki nimajo volilne pravice, torej jih ostane še dvajset milijonov, ki bi bili lahko glasovali za La Folletta in Wheelerja, ako bi imeli pogum zanju glasovati. Ampak tega poguma ni bilo! Bali so se svojih gospodarjev, da jim ne dovolijo zanje garati.

Tukaj je zopet trideset, pravzaprav veliko več milijonov, farmerjev in njih žena. Tudi od teh bi bila progresivna kandidata lista lahko prejela dvajset milijonov glasov. Iz tega sledi, da bi bila La Follette in Wheeler lahko prejela najmanj štirideset milijonov glasov, ako bi se delavci in farmerji ne bali grožnje denarnih mogotcev v Wall Streetu in njih podpornikov, da nastane strahna kriza, ako ne bodeta izvoljena Coolidge in Dawes.

La Follette je izdal pred volilnim dnevom oklic na volilce, kako bo postopal z denarnimi mogotci, ako res povzročijo umetno gospodarsko krizo. Pa tudi oklic ni nič izdal, kar jasno pove izid volitev. Panika, ki so jo najeti agitatorji velike denarne močnje o napovedi gospodarske krize razširili med ljudstvom, je učinkovala tako na volilce, da niso imeli poguma napraviti križa tam, kjer sta bili tiskani imeni La Follette in Wheelerja.

Ljudstvo je odšlo na volišče in je z večino glasovalo za stari sistem. Obenem je priznalo, da je popolnoma pravilno, ako gospodje v Wall Streetu včasih povzročijo gospodarsko krizo in tako malo bolj šibajo delovno ljudstvo, da je bolj pokorno in potrpežljivo.

(Dalje prihodnjik.)

Kdo se danes že poslužuje esperanta?

V novejšem času postaja zanimanje za Esperanto vsak dan večje. V vseh večjih krajih se ustanovljajo esperantska društva in klubi, prirejajo se esperantska predavanja in vodijo se učni tečaji.

Ako je torej zanimanje za esperanto v kulturnem svetu toliko, je to gotovo znak, da je Esperanto praktičen in koristen, ker se ljudje za stvar, od katerih ne pričakujejo praktične koristi, navadno ne zanimajo.

Predaleč bi nas vedlo, če bi hoteli naštevati podrobne slučaje, pri katerih se ljudje še danes poslužujejo Esperanta. Največ se seveda to godi pri poslovanjih, ki segajo po svoji naravi preko narodnih mej. V raznih esperantskih časopisih so v vsaki številki objavljene javne zahvale posrednih ljudi za usluge, ki so jim bile napravljene s pomočjo Esperanta.

mogoče daleč izven njihove domovine. Tako je n. pr. nedavno neki japonski trgovec prepotoval po trgovskih poslih celo Nemčijo in sklepal razne pogodbe samo s pomočjo Esperanta, ker je bil nemščino popolnoma nevedel. Večina velikih podjetij po svetu ima že danes oddelke za dopisovanje v Esperantu. Ravno tako se tudi veleposlani v veliki meri poslužujejo Esperanta za reklamo v inozemstvu. Dalje se veliko število mednarodnih organizacij z velikim uspehom poslužuje Esperanta; n. pr. Svetovna zveza internacionalnih združenj, Mednarodni urad Rdečega križa, Mednarodna zveza farmacevtov, Mednarodni inštitut za bibliografijo, Framasonska družba, Beli križ, Katoliška internacionalna, Svetovna zveza žena, Mednarodna liga za zaščito narodnih pravic, Mednarodna organizacija poštnih in telegrafskih uradnikov, Mednarodna zveza policistov itd. Na svetovnih esperantskih kongresih se vršijo poleg glavnega in splošnega zasedanja, tudi zasedanja posrednih strokovnih grup. Tako je bilo n. pr. na kongresu v Nuerbergu (1923) okoli 30 takih strokovnih zasedanj.

Mnoge radio-postaje rabijo še danes Esperanto in izgleda, da se bodo v bližnji bodočnosti vse velike važne predavanja in depeše oddajale predvsem v tem jeziku. Že sedaj se dela na tem, da se vzpostavi v Ženevi velika esperantska radiopostaja za celo Evropo.

Kongresni vsi mednarodni združenj jasno izražajo svojo naklonjenost Esperantu in ga priporočajo svojim članom v učenje. Tako postaja časoma Esperanto kot pomočni jezik v mednarodnem prometu neobhodno potrebno sredstvo.

Potniki s "permitom" ne bodo šli na Ellis Island.

Priselniški urad je izdal novo važno naredbo glede pregledanja inozemcev, ki so nastanjeni v Združenih državah in se po začasnem obisku v inozemstvu povračajo s "permitom" v Ameriko kot potniki tretjega razreda. Oni so po zakonu klasificirani kot izvenkvotni priseljenci (nonquota immigrants) in so dosedaj bili ob svojem povratku pregledani skupaj z drugimi inozemskimi potniki tretjega razreda.

Od sedaj pa jih bodo priselniki uradniki pregledali in izpravevali skupaj s potniki prvega in drugega razreda. V onih pristaniščih, kjer se inspekcija potnikov prvega in drugega razreda vrši v samem parniku, se bo od sedaj naprej tudi inspekcija onih inozemskih potnikov tretjega razreda, ki se vračajo s povratnim dovoljenjem (permit), katerega veljavnost ni še potekla, vršila v parniku in, ako je vse v redu, se bodo smeli iskreati direktno iz parnika. Torej v New Yorku jim ne bo treba iti na Ellis Island v svrhu vizite.

V onih pristaniščih pa, kjer se inspekcija potnikov sploh ne vrši na brodu, se bo inspekcija takih inozemcev vršila na istem mestu, kjer se vrši ona potnikov prvega in drugega razreda.

Priselniška oblast pa opozarja, da bo treba nekaj časa, predno se ta naredba more popolnoma izvajati, kajti treba da parobrodne družbe ukrepanje potrebne priprave, da predložijo te potnike za inspekcijo ob pravem času, na drugi strani mora priselniki oblast poprej organizirati potrebno osebje za adrnalni in priselniki inspekcijo teh potnikov.

Inozemci, nastanjeni v Ameriki, dostikrat se ne zavedajo, da, ako si prikrbijo "permit" za povratek v Združene države, se vendarle povrnejo kot "priseljenci" in se morajo podvreči inspekciji. Poleg tega morajo zopet plašati glavarino (head tax) in, ako ne odovrjajo kakih določbi splošnega priselnika zakona, utegnejo biti zavrnjeni. "Permit" je poimenja, da so izvzeti iz kvote. Treba zapomniti si tudi, da se "permit" izdaje le onim priseljencem, ki so prišli na zakonit način v Združene države, ne pa onim, ki so se vtihotapili, na pr. mornarjem, ki so dezertirali ali zapustili svojo ladjo v američkem pristanišču in tukaj ostalim inozemcem, ki so prišli začasno v Ameriko, ali tukaj ostali čez rok, naveden v vizit, itd.

Nova naredba, ki jo je izdal generalni priselniki komisar Hubbard ima namen, da se olajša izkrcanje onih potnikov tretjega razreda, ki se vračajo v Ameriko z veljavnim "permitom" in se jim dovolijo iste ugodnosti kot potnikom prvega in drugega razreda. — F. L. I. S.

Najstarejši ljudje.

Zgodovina človeka v Srednji Evropi je znana pišlih 2000 let. V nekaterih evropskih zemljah sega kakih 1000 let dalje nazaj, n. pr. v Italiji in na Grškem. Še od nekaj preje imamo nedostopne vesti iz Vzhodne Azije (Kitajske), izdatnejši pa so viri zgodovine v Prednji Aziji in Egiptu. A tudi tu zmanjkajo zanesljivi podatki okrog 3000 pr. Kr. Vse, kaj je bilo prej, tvori snov preiskovanja in proučevanja prazgodovni, ki sega s osirom na to ali ono deželo in zelo kasne čase. Za Ameriko je mejna točka med zgodovino in prazgodovino Kolumbovo potovanje in odkritje nove celine — navljale vojnjam Wikingerjev in peruanskiim ustnim izročilom —, in amerikanistika, proučevanje predkolumbake Amerike je v ozkih stikih z evropsko prazgodovino, kar dokazujejo še njih skupni kongresi. Za druga ljudstva brez zgodovine, kakor polarna ljudstva in Avstralce, je merodajno proučevanje prazgodovine do sedanjosti.

Prazgodovina ne imenuje nobenih datumov, nobenih junakov in nobenih državnih činov, zato pa nudi čim natančnejše podatke kulturne zgodovine. Ali nam danes lakopine v Pompejih za poznavanje stare rimske države niso prav tako važne kakor Livijeve in Tacitove knjige?

Ako štejemo v zgodovini po stoletjih, mora prazgodovina računati s prav toliko tisoletji. Bilo je mučno delo najdbe iz vseh mogočih zemelj časovno urediti. Predpogoj prazgodovinarju pri tem delu je najzanesljivejša, poznanje geologije in silna točnost dela samega. Nobenega okostja ne smejo danes odnesti s kraja, kje so ga našli, preden ga na mestu ne fotografirajo.

Po najnovejših proučevanjih izvirajo najstarejši najdeni preostanki človeka iz ledene dobe, se konča okoli 20.000 do 25.000 pr. Kr. Vprašanje, ali so živeli ljudje, že preje, t. j. v terezijarni dobi, je še nepojasnjen. Najstarejše shranjene človeške kosti bi bile potem spodnja čeljust heli delberškega človeka (najdena 1907) iz početka prve ledene dobe in lobanja 1856 pri Dusseldorfu najdenega neandertalskega človeka.

Morda isti čas — par tisoletij pri tem ne igra vloge — je živel človek, čigar lobanja je bila najdena v Rodeziji (Broken Hill). Ikhličen je pri tem na Javi izkopani Pithecanthropus erectus iz rodu človeških opic kasnejšega časa. Človek je takrat še poznal nerodno izdelane kresilnike in drugo orodje.

Okrog 10.000 pr. Kr. se konča v Srednji Evropi najstarejši del kamene dobe, takorvami palaeolithium. Tundre so se umaknile prazgodom, ki ga je naseljeval človek le ob robovih. Iz tega časa je človek iz Grimaldija, ki so ga 1895 našli v jami ob Rivierji. V tej dobi se je že pojavila umetnost. Človek se je bavil z umetno obrtjo. Znak kulture je tudi način pokopavanja.

Le 5000 l. kasneje so nastale pe alpskih deželah zgradbe na koleh. V tem času se lahko govorimo o medsebojnih kulturnih odnošajih,

dočim je po prejšnjih izkopinah človek osamljen in brez stika v svoji pokrajini. Pojavila sta se poljedelstvo in lončarstvo, a še je trajalo 3000 let, da se je človek v Srednji Evropi naučil obdelovati kovino. Takrat so bile že davno sgrajene egiptovske piramide. Bronci se okoli 1000 pr. Kr. sledilo železo, znano po krasnih najdbah v Hallstadtu in La Tene.

Sedaj so se pojavili narodi, ki so ustvarili to kulturo: Kelti, Rimljani, Germani, za njimi slovanska plemena. Nastopila je doba preseljevanja narodov, ki jo v složenem delu proučujeta in razjasnujeta prazgodovinar in zgodovinar.

Kdaj je zadnji čas za božično pošto v stari kraj?

Ker ljudje povprašujejo pri poštinih uradih, dali bo pismo ali denarna pošiljatev ali pa kak paket še pravočasno prišel v stari kraj za dostavitev pred božičnimi prazniki, je poština uprava poslala na vse poštne urade seznam inozemskih dežel z datumom, ki predstavlja zadnji dan, kdaj naj se pismo izroči pošti, ako se hoče, da bo dostavljeno vsaj teden pred Božičem. Ob enem pa se ljudem priporoča, naj ne čakajo ravno na zadnji dan, marveč da po možnosti odpravijo pisma nekoliko dni poprej.

Kar se tiče paketne pošte (parcel post) za stari kraj, poštna uprava ne naveda nikakega roka in priporoča, naj jih ljudje odpošljejo sedaj takoj, kajti naslovljenec v starem kraju mora vednoma vsadostiti raznim carinikim formalnostim, predno se mu paket izroči, valed česar se dostavitev prav lahko zakasni. Ne odlašajte torej pošiljatev paketov, ako hočete, da bodo dostavljeni do Božiča.

Kar se tiče pisem, dopisnic, voščil in časopisov pa seznam naveda zadnji rok, kdaj naj se izroči pošti v svrhu dostavitve do Božiča. Za Jugoslavijo, Italijo, Avstrijo, Čehoslovakijo, Ogrsko in druge centralne države naj se božična pisma odpošljejo vsaj do 10. decembra. — F. L. I. S.

Vesti iz Jugoslavije.

Kmet propada. — (Dopis iz ljubljanske okolice.) — S strašno naglico se bliža propad kmečkega gospodarstva in kmečkega stanu. Denarja kmet nima več, pridolki njegovi so brez vrednosti, ako jih more sploh prodati. Seno ne kupi nihče, niti po dve kroni. Živina pada, prašiči padajo, s kratka, kar ima kmet, je vedno manj vredno. Nasprotno pa vse, kar kmet kupuje, je vedno dražje. To stanje mora privedi do poloma.

Med tem ko se stanje za kmeta vedno poslabšava, mu pride na jesen kar cela vrsta dajatev. Zadnje tedne je pobiral hero župnik, organist, mežnar, potem so prišli in pobirale darove usmiljenke iz Viša, usmiljeni brat iz Novega mesta. Torej vse, kar živi, kmet redi. No, in na vse to smo dobili še položnice za davke. Tako krmilnihih davkov, tako neumljenjlo visoko odmerjenih, še ni bilo nikdar, kar pomnim. Te davke sploh ni mogoče opraviti, da se ne bi zadolžil. Napraviti dolg in plačati davke, ali pa prodati živino, krompir in žito, potem se pa obesiti, drugega izhoda ni. Kajti tako se ne more naprej živeti. In če kmet propade, mora propasti tudi vse drugo, ker vsi od njega živijo.

In vendar se tega nihče ne zaveda, ali pa zavedati neče. Kaj je storila za kmeta klerikalna vlada? Tista vlada, ki nam je obljubila znižati davke in takoj zboljšati propadajoče kmetko gospodarstvo.

Vsak dan štimmo na lastni koži, kako se poslabšava kmečko življenje in kako propada z dneva v dan naše gospodarstvo, odkar je bilo izvoljenih 21 poslanecv, ali tigrav, kakor jih vi pravite, klerikalne stranke. Očividno smo pa zdrknili na rob propada, odkar so prišli v vlado štirje klerikalni ministri.

Oni vlečejo po 40 tisoč dinarjev na mesec, mi kmetje pa plačujemo. Zvešali so se turškimi begi in srbskimi demokrati in skupno odirajo kmeta. Pri nas čimdalje bolj uidevajo ljudje, kam nas je prišla ta protikmetna stranka.

Tukaj se razra. V ljubljanski bolnico so pripeljali iz Lislak pri Zagorju posestnikaovega sina Franca Grobljerja. Udari ga je konj v klopit in tako netrečno zadeti, da mu je zdrobil spodnjo čeljust.

Umrlj v Ljubljani. Anton Oblak, posestnikov sin, 20 let. — Rozalija Hudolin, delavka hiralca, 37 let. — Fran Leben, želez strojevodja, 27 let.

Zopet požar v celjskem okraju. Letošnja jesen je zaradi suhega vremena izredno nevarna za požare. V celjskem okraju je zadnje tedne gorelo na raznih krajih. Dne 5. t. m. proti večeru je prišlo na goreti pri posestniku in gostilničarju Martinu Petriču v Libovjah. Ogenj se je bliskovito razširil ter upepelil kozolec, hlev in avinjak. Na lice mesta so takoj dole požarne brambe iz Griž, Dresinje vasi in Celja, katerim se je posrečilo obvarovati pred požarom hišo, ki stoji komaj dva metra oddaljena od kraja nesreče. Požar je trajal skoro celo noč. Vzrok doslej še ni dognan. Skupna škoda znaša približno 100.000 Din.

Sveta podoba namesto dolarjev.

Milan Hadžić v Djakovu je prejel te dni od svoje matere v Ameriki pismo, v katerem mu poroča, da prilaga pismu dvajset dolarjev. Namesto dolarjev pa je bila v pismu le majhna Marijina podobica, o kateri mu mati ni ničesar omenila. Brez dvoma je bilo pismo na dolgem potovanju odprto in oplenjeno, dolarji pa zamenjani s sveto podobico.

Čaruga — svetnik! Zaradi nedavne ljubavne korespondence med harambašo Jovanom Čarugo, ki je obsojen na smrt in kaznjeno Eržiko Rotovo, sta bila oba disciplinarnim potom kaznovana s trdim ležiščem, in sicer Čaruga za 14, Rotova za 7 dni. Čaruga je kazen mirno sprejel ter sam odstranil slamačo in blazino ter je, zavajalji se na gole dile, rekel jetničarju: "Tako so spali tudi svetniki!"

Sami požari vsepoved. Iz St. Jerneja na Dolenjskem poročajo, da je 6. nov. sveder pogorelo posestniku Ignacij Bakiču gospodarsko poslopje, obstoječe iz hleva za živino, listnjaka, pada in senika. Zgoreli so tudi vsi ondaj spravljani pridelki zlasti vsa krma; rešili so edino le živino. Požrtvovalnemu naporu gasilcev in drugega občinstva se je posrečilo požar omejiti na našete objekte. Pri tej nesreči je posebno tragično dejstvo, da je Bakš v dobrem mesecu že drugič pogorel. Vse kaže, da zažiga po vasi in okolici zlohotna roka. Provročena škoda je prav občutna, zavarovalnina pa naravnost neznanstna.

Veliko senzacijo je povzročil meseca julija t. l. v Mladi Vini v sevniškem okraju umor Antona Flisa, ki je bil ustrelen pri prevozu z brodom preko Save. Tega umora je bil takoj osumljen njegov lastni brat Jožef Flis, ki se je moral tudi pri jesenski protiti zagovarjati pred porotnim sodiščem v Novem mestu. V tej kazenski zadevi je bila zaslišana dne 18. in 20. junija pri okrajnem sodišču v Sevnici obdolženčeva žena Jožefa Flis, ki je takoj sumila, da je njen mož kriv, ker je vladalo med bratoma le delj časa sovraštvo. Skušala pa je dokazati ali bi svojega moža na ta način, da je trdila, da je bil Jožef Flis kritičnem času doma, da se je celo spodtaknil pred hišo ob črneljevo korenino in da ga je spravljalo v sobo, kjer sta skupaj spala. Ker pa je obdolženka pri neki drugi priliki sama izpovedala, da je spala v isti noči, ko se je izvršil umor, na škedenju v krmi s svojimi otroci, jo je državno pravdnštvo zasledovalo radi krivega pričevanja. Pred okrožnim sodiščem v Celju je Jožefa Flis trdila isto in se zapletla v protislovja, dasi je preje že priznala, da je krivo izpovedala. Ker je njen mož še v zaporu, a doma valed obilice otrok velika revščina, je okrožno sodišče obsodilo Jožefa Flis samo na 6 tednov ječe.

Vlom v Rodinah. V noči na 2. nov. je nepoznan vlomilec udri skozi okno v hišo posestnice Karoline Sterbene v Rodinah pri Črnomlju. Uzmovil se je splazil v zadnje stransko sobo in odnesel dva črna ženskih čevljev, dve črna ženska rokavca, črna usnjato torbo s pločevinastimi vložki, več okleke, dežnik in nekaj gotovine. Skupna škoda znaša 1300 Din. Storioca je po svojem dejanju neopazeno izginil.

Požar v Poljskavi. Posestniku Francu Soriaku v Spodnji Poljskavi je 6. nov. pogorelo gospodarsko poslopje, vozovi in razno poljedelsko orodje. Le naporu gasilcev se je zahaljati, da je požar ostal omejen na gospodarsko poslopje. Nevarnost je bila tem večja, ker je pihal precej močan veter. Škoda je velika, ker so bili že vsi pridelki pod streho.

Tr. Gestin:

Iz arhiva.

Povest.

(Konec.)

Slončemu ob oknu kočiji-
nem in zročenju v oblako nebo
preokrenile so mu misli skoro.
Jezil se je na tihem, da bode mor-
al potovati najbrž v slabem vre-
meni.

Okolo najdajste ureatega dne
je oddrjala kočija izpred Kota.
Pl. Hager se je peljal na kolo-
dvor.

Vsem prebivalcem grajskim —
celo stari rekli — prihajalo je
leže pri sru, gledajočim, kako se
odmice voz s plemenitim gostom.

Sneg je zaletaval v drobni
kosmičih z neba, in mraz je bilo.

Pl. Hager se je tesno zvil v
svoj plašč ter se naslonil v kot
kočije. — Ko se je peljal mimo
županove hiše, tedaj se niti ozri ni
skoz okno.

Čemu tudi? — Poslovil se je
pismeno in s tem vsaj nekoliko za-
dostil običaju.

Sneg pa se je vsipal z neba...

In kakor je zamei tir za kočijo,
tako je zamei v Lesnicah spomina
za plemenitim častnikom...

XII.

Oh težka pot, oh tožna pot,
Ko od sreče se loči

S. Gregorčič.

Vse kot nekda — in vendar vse
drugače!

List iz dnevnika.

Tekli so dnevi in Kodranu mi-
nevali s takšno brzino, kakor ša
ne doslej.

Debel sneg je pokrival goro in
ravan, siva megla se je vlačila po
zemlji in mraz je divjal. Sleher-
ni človek bi trdil, da ne more biti
neprijetnejših in dolgočasnejših
dni, ne tako Kodran.

Takoj drugi dan po onem ka-
zinskem plesu je hotel Lovro šti-
ti odgovor Anici in izmisliti si je
za to zvijačo. — Kadar je bil čas
obedu, in se sam tega ni spomnil,
prišla ga je doslej vedno Anica
klicati. Sklenil je, da bode ta dan
pozabil kosila.

Ko je bil čas, da je imel iti obe-
dovati, sedel je trdosrčno v arhi-
vu in zrl v star kodeks, toda čital
ni. Z bijočim srcem je pričakoval,
kdaj bodo zaškrpala vrata in se
bode v njih pokazalo drago mu
bitje.

Dolgo se mu ni hotela izpolniti
želja, naposled je vendar začel
lahne stopinje na hodniku. Za-
drhtel je od koprnjenja.

V tem so se že odprle duri in
Anica je stala pred njim.

Lovro je vstal in se ji pribli-
žal. Prevzel ljubezni ni mogel
tako izpustiti ni besedice. Stal
je pred njo in ji proseče zrl v bolj
in bolj zardevajoči se obraz.

"Anica, bodele li odgovorili dan-
es vprašanju mojemu?" zašepet-
al je naposled.

Dekle se je zardelo še bolj in
molče uprlo vanj temne svoje oči.
V njih pa je Kodran bral tako
odločen odgovor, toli gorečo ljub-
bezen, da ni čakal odgovora, tem-
več omamljen od opojnega čustva
objel drobno stvarco in jo priti-
nil na razburjene prsi...

In odsej so Lovrovi v srečni
ljubezni potekali dnevi in — po-
tekli...

Prišel je čas ločitve.

Solnce je sijalo in njega raven
žarki so se lomili v kristalnih zma-
lega snega, ko je jemal Kodran
slovo od svojih znancev v Lesni-
cah. Opravič je že vse poseta, ko
je vračajoč se v kot krenil še k
županovim. Sreče se mu je stisni-
lo, prestopivšemu znani prag, to-
da zatajil je neprijetni občutek
in smehlja se stopil v "gospod-
sko" sobo.

Županovim je bilo znano — če-
sa se v malih krajih ne zve? — da
Kodran odhaja, in pričakovali so
ga, da pride po slovo.

Kakor prvi dan, ko je prišel
Lovro v Lesnice, sedeli sta tudi
danes Olga in Gabrijela v kotu za
okroglo mizo s šivanjem v rokah.
Poleg njih pa se je zopet gugal
na stolu Stipko Zgaga.

"Gospod doktor!" vzkliknila
je Olga na vitez začuden in vsta-
la.

"Klanjam se!" pozdravil je
Lovro.

"Stavim, da ste se prišli poslo-
vit!" vtaknil se je Stipko vsta-
je v besedo.

"Ugenili ste, gospod Zgaga!"
odgovoril je Lovro.

"Čuli smo že, da odidete danes
gospod doktor," opomnila je Je-
lica stoječ za svojo sestro.

"In čudimo se," nadaljevala je
Olga pikro, "da nas posetite ob
svojem odhodu."

Kodran je razumel da ga hoče
dekle zabadati.

"Dolgo me sicer ni bilo pri vas,
toda pri odhodu sem se čutil dol-
žnega, da se poslovim, zakaj Bog
zna, privede li nas usoda še kdaj
skupaj!"

"Res, Bog zna," odgovorila je
Olga z nasmehom na ustnih in z

malomarnim glasom, iz katerega

je zvenelo: "Kaj mi je do tega?"
V tem je pohitela Jelica klicati
matere in očeta in ju privela v so-
bo.

Po pogovorih in poklonih, ob
slovesu navadnih, odšel je Lovro,
in lahko mu je bilo pri sredi, ko je
korakal ob značnem grmčaji pro-
ti Kotu.

Dospeval v grad se je spomnil,
da ima zbrati še svoje izpiske v
arhivu. Odpravil se je tja. Ko
pa je urejal razne liste in listke,
zaškrpale so duri na lahno. Ozri
se je.

"Lovro!" in ihtel se je ovijala
njega vrata in skrivala blede svoj
obraz na njega prah.

Dasi je bil sam tolažbe jako po-
treben, tolažil je žalostno dekle-
co, češ, da ji ostane zvest, da ji
bode pogostoma pisal, da se kma-
lu zopet vrne in jo potem povede
s seboj.

Dolgo se je moral truditi Ko-
dran, da se je vsaj nekoliko Anici
razjasnilo solzno oko.

Potem pa sta govorila o bodoči
svoji sreči in si zidala "svetle
gradeve v oblake," dokler se ni
približal čas odhodu.

Se eden strasten objem, še e-
den žaren poljub, še eden točen,
zvest pogled brez radostnih sve-
dokov in odšla sta iz arhiva.

Kako težek jima je bil pot do
stanovanja oskrbnikovih! — Ob
sta molčala in tajila drug drugo-
mu globoko svojo žalost, obema
sta se topili sredi in nemi bolesti...

Tačas, ko je Šimen znašel Ko-
dranovo priljago na voz, poslovil
se je leta pri gostoljubnih rodite-
ljih svojega prijatelja in svoje
ljubice. Nato sta sedla s Pavlom
v kočijo, in Lovro se je s težkim
sreem odpeljal iz Kota. A tolaži-
la ga je zavest, da ga v duhu
spremlja jokajoče sree zvestega
dekleta.

Minila je vrsta let.

Usoda, ki nas meče kakor igra-
če iz kraja v kraj, hotela je, da
grem na solni jug za svojim po-
klicem.

Pušel sem slonel sam v kupeju,
in gledal žarke jesenskega solnca,
igrajoče se po ogoljenem snegu, in
— zehal.

Vožnja mi je že presedala, tu
ni pošiljajo milostni bogovi srečno
misel. Spomnil sem se, da se mo-
ram peljati mimo Lesnice.

"Kaj, ako bi za danes tam in-
stoj?" — Jutri se odpelješ dalje, saj
dosti utegneš!"

In storil sem tako.

Ko sem korakal po trgu, videl
sem, da se ni mnogo izpremenil.
Tu in tam so na novo pobelili
kakšno hišo, ondu zgradili nov
plot — sicer vse pri starem.

Krenil sem k županovim. —
Spotoma sem se čutil, da me ni-
hče ne pozna več, ali prišel bi
v znano gostilno sem se prepiral,
da se staramo. Sam nisem več
spoznal matere županje.

Stopil sem v "gospodsko" so-
bo. Vse kot nekda, le v kotu
pri okrogli mizi sem pogrešal
lečera.

Županja me je spremlila v sobo
in prisledila k meni. Kmalu se je
razpil med nama pogovor o pre-
šlih dneh. Doznel sem iz tega po-
govora toliko, da mi ni bilo žal,
da sem se ustavil v Lesnicah.

Stipko Zgaga je umrla teta in
mu pustila vse imetje, katero
zdaj deli z njim njegova soproga
Olga. Stipko je tudi praktično
studira pedagogiko, nekoliko, ker
vzgaja dvojice živih paglavcev,
nekoliko, ker njega samega vzga-
ja odločna soproga pod težkim
brezpričnim.

Tudi Jelica se je omožila. Lan-
sko leto je prišel neki trd Nemer-
— Bog vidi kako — v Lesnice,
lenaril nekaj časa ondu in napo-
sled odpeljal dekleta kot svojo že-
no tja gori v zeleno (Šajersko),
kjer mu je bila služba zdravnika
pri nekem rudniku.

Davčnega nadzornika Kopriva
so povisali v službi in ga presta-
vili v Ljubljano, kamor je šla tu-
di lepa njegova soproga. Ako je to
storila drage volje, ne vemo, za-
kaj koncipijent Oreš je ostal še
v Lesnicah in prevzel po umrlem
svojem "šefu" Zrjavu advoka-
tursko pisarno. In dobro je storil,
ker posla je imel toliko, da je na
večer ves utrujen prihajal k
županovim. Zaduji čas je začel
tudi njegov koncipijent Pavel Si-
ree prihajati zopet z njim. Izo-
stal je dolgo časa, ker se mu je
ljubica izneverila, toda končno je
vendar uvidel, da se zaradi ne-
srečne dijaške ljubezni ni vredno
niti žalostiti niti ječati. In res je
tako!

Ko sva o teh in takih stvareh
govorila z materjo županjo, odpr-
le se nanaglasno duri in v sobo
je uprav prisopihal — vladni ko-
misar. Naročil si je "merico"

stojte jo izpil na dušek in odšel,
češ, da ima neizmerno opraviti.
Mene ni spoznal.

Ko je zaprl vrata za sabo, za-
čela mi je županja praviti, da je
usmiljena vreden človek. Vedno
je žejan, in ravno zato ga menda
nečjejo povijati.

Dan se je že nagibal, midva z
županjo pa sva še sedela pri mizi.
Čudno se mi je zdelo, da govori
o vsem in vsakem, a da ne omeni
oskrbnikove Anice. Vprašal sem
jo po nji.

"Srečna gospa je," odgovorila
je družabnica, "samo malo jo vi-
dimo v Lesnicah. Vsako leto se
pripelje profesor Kodran za me-
sac dni semkaj na počitke, in ta-
krat pride tudi ona z njim. In
kakšna je! Lepša nego je bila
dekla. Toda saj jo bodele videli,
zdaj bivata baš tu. Danes je so-
bota in ob sobotah prihajata zve-
čer navadno k nam."

Županja je govorila istino. Iz
lepega dekleta se je razvila kra-
sna gospa. Ure, ki sem jih prežl
v Anice in nje soproga družbi, po-
teklo so nam v prijaznem prija-
teljskem pogovoru.

Lovro mi je pripovedoval o svo-
jem življenju, o svojim studijah,
i. t. d.

"In po grajskih arhivih n iz-
tikaš več?" vprašal sem ga, ko mi
je ravno pripovedoval o sloven-
skih starinah.

"Malo," odgovoril je smehlja-
je se, "odkar sem v Kotu odne-
sel" — pokazal je soprogo si —
"svojo srogo — iz arhiva"...

Kder pa hoče še peti,
Mora od kraja začeti.

Narodna pesem.

Pozdravljeni mi starega gradu
otemneli zidovi!

Čez lepo vrsto dolgih let vas je
gledalo zopet oko, in sree mi je u-
tripalo o tem pogledu. — Viharni
časovi so hrameli nad vami, vi-
harji časa so besneli tudi nad
mojo glavo. — A gledal sem vas
znova, in v duši so se mi vzbudi-
li spomini.

In zdaj?

Pozdravljeni mi temni zidovi,
pozdravljeni spomini!

Jean Madelin:

Groza.

(iz francosčine.)

Bližala se je noč.

Tam gori se je pomikal težak
oblak kakor velikaška gora pro-
ti obzorju. In za njim je vstajala
nevihtna hitreje, vedno hitreje pro-
ti zenitu.

Hiteli smo kar smo mogli, toda
naše noge, ki so skoraj otrple
valod dolgega bivanja v mrzli vo-
di, so nas jedva še nosile.

Nakrat pa nekdo prerušil gluh
molk:

— Nemogoče, da bi pred nočjo
prišli iz tega nesrečnega kraja.
Morda bi bilo bolje, da si poišče-
mo kako zavetje pred vetrom in
počakamo, da napoši dan.

Hipoma je padla tema na zem-
ljo. Korakajoč drug za drugim in
vlasno govoreč, da se ne bi izgubi-
li, smo dospeli do nizkega jelko-
vega gozda ter odložili kolare in
mreže na tla in se stisnili v krog.

Mrtvo so stala drevesa, priprav-
ljena vsak hip, da vzplamene.

Naenkrat prereže tišino ud na-
mi pretresljiv krik. Bil je kakor
klic izgubljenega otroka ali pa
prestrašeno meketanje osamel-
ovec.

— T. je kljunšč, izpregovori-
nedito z mirnim glasom.

— Spominjam se večera, nado-
ljuje nato, ki je bil prav tak ka-
kor je danesnji. Zgodilo se je isto
in skoraj na istem kraju kakor
zdaj. Toda nevihte ni bilo, a za-
to ni bilo nič manj neprijetno. Lo-
vil sem ves dan ribe in prehite-
la me je tema, ki v tej dobi brzo na-
stopi. Moral bi hoditi najmanj
dobrih pet četrt ure, da bi dospel
na cesto. Pogledal sem na uro in
videl, da je že sedem in da mi o-
stane jedva še par minut časa,
predno nastopi noč.

Gosta megla se je jela ovijati
gornjih vej brez, ki so rastle ob
travnati poti, in je legala niže in
niže kakor težak dim.

Kmalu nisem več videl zemlje
sto metrov pred seboj; okrog in
okrog pa je megla prodirala ved-
no globlje.

O, sem pomislil, treba se bo po-
furi. Vsa časa utegne napočiti
tema kakor v rogu, in potem še
ta ozka, čevlji široka pot!...

Stisnil sem korak. Sree mi je
začelo biti hitreje in začutil sem,
kako mi pot moči sraja.

V duhu sem se spomnil na po-
dobno nesrečo, in posebno na ono
najnovejšo, ko je pastirica zabl-
dila in se je čreda vrnila sama do-
m. Dejal sem si:

"Že štiri dni je, kar se je
izgubila. Predolgo se tu m-
pač ne bo dobro."

Mraz me je stresel po hrbtu.
Nastopila je noč, telovnik
je napil vlage in na ramenih
je mrzilo.

"Pa mala je vendar morala
znati pustino!..."

Pogledal sem znova na uro
minut čez sedem.

Kolikor sem mogel presodi-
tem, koliko časa sem že hodil,
moral biti še dva kilometra
daljen od ceste. Priznam, da
bil takrat dal ne vem kaj, d-
čutil pod nogami namestu me-
zamekline in zavratne zemlje
odmnavajoča tla deželne ceste
da bi videl v dolinah, kamo
krat megla še ni prodrla, lu-
lučko vaških hiš. Neznana g-
me je grabila za vrat.

Hipoma pa mi sree posko-
prsih, kakor da me hoče za-
Neka stvar se me je dotak-
tisti temi mehkovažni, tako k-
da mi je megla planila v h-
svojin gostim dihom kakor h-
in zagledal sem nekoga z
no "lavo in v njej črno luka-
usta, ki so nemo tulila v noč.

In v istem trenutku se je
sil kljunšč, strah mi je šinil
le, in planil sem skokoma v t-
pred seboj.

Ko sem se po strašnem na-
volje zavedel, mi je zlegla v
pala noge. Poti nikoder. Za-
sem in skočil na desno. Po
pustinja in bodičevje. Kot
ganjana žival sem planil na-
in hitel skozi noč. Trnje me je
žalo v stegna. Hropeč sem se
lahk opustiti bodičevja, pot t-
li. Čela, padel sem... in
grozi!

Padel sem z rokami napre-
iz ust mi je planila strašna
vics, ki je čudno odmevala v
motni tmini. Padel sem in v
roke, moje razprostrate, s-
v katerih se je tisti hip zgodi-
vsa sila in moč mojih čutov, s-
pogreznila v ledeno-mrzlo ve-
mekobo na tleh ležkega te-
Začutil sem dotik kože, ko
je bila napeta kakor na bo-
potem sem otipal okroglost v-
praznino zijočih ust in trdno
lih zob.

In takrat mi je blaznost p-
la v ohromele možgane kakor
mum in nič ne vem, kaj se je
dilo potem.

Bilo je brez dvoma že pr-
pomo, ko me je zbudilo kr-
nervno lajanje loveče lisice
bil sem ves moker od ledene v-
Vzpel sem se v tem na noge i-
opri na nekaj, ki je bilo ka-
kakó golo bedro. Vrnil se m-
spomin, toda groza se je raz-
la. Vstal sem brez hitrice in z
brčati po žepih za žveplenk-
Bile so vlažne in nevoljen sem
mrmral. Nato sem nabral pr-
bodičevja, ga zapalil in položil
zemljo in se hitro ozrl okoli s-
da najdem še kaj goriva. Ko
ogledal vzplamenel, sem se ozr-
utrno truplo. Ležalo je o-
strašno nepremično in samo
da mi je nov val groze planil
zile. Čevlji spleteni iz breza
ktrleli vkiški in se svetili od
krote in pod razmršenimi la-
sem spoznal znani obraz.

Tako sem prebil noč ob tru-
Nad. Inje jutro so prišli lji-
iz vasi z oslom ter se napotili
amer, ki sem jo označil s pal-
zasajeno poleg trupla. Na njej
sem privezal svoj robec. Tru-
so odpeljali seboj.

Policija je začela poizvedo-
Bil sem aretiran, kajti izkazal
je, da sem tistega dne, ko je
klica izginila, ribaril baš na
tem kraju...

V tem trenutku so padle p-
deželne kaplje in se razpršile
naših hrbtih. Na nebu je ud-
blisk kakor žareč meč in nam
vid. Instinktivno smo se obrnili
človeku, ki je govoril.

Stal je s široko razprtimi
dizlavo zročimi očmi in se t-
sn. al. Pripravljal se je, da e-
de, in mi se nisimo zgenili, da
ga zadržali. Odšel je, in noč
postala še temnejša kakor pre-
(Prevel br.)

Dr. Pavel Grošelj:

Astronomski pomenki.

(Dalje.)

Dognano pa je, da se lahko celi legijoni zra-
nih molekulov gibljejo tudi s tako silno hitrostjo.
Da, celo izdatno večjo brzino lahko dosežejo naj-
urnejši med njimi.

In tako se je pripetilo, da so ubegli zračni
molekuli neprestano skozi tisoletja iz lune at-
mosfere; časoma so se izselili vsi do zadnjega,
in se porazgubili — kdo ve kam? Nad luno se je
izpolnila tragična osoda domovine, ki ne zna svo-
jih prebivalcev dovolj tesno prikleniti nase.

Za zrakom pa je šla voda isto pot. V razred-
šeni lunini atmosferi je hlapele vodovje vedno
hitreje. Ko pa se je prerodilo v plinaste hlape s
prosto švigajočimi molekul — je bilo neizogibno
prodano vesoljstvu.

Tudi rodni zemlji sta utekla v davnini dva
taka plinasta ubežnika, kojih molekul si so gi-
bali prehitro celo za našo zemljo. Snega izmed
njiju smo komaj še prišli tik pred končnim ho-
gom, namreč helij (Hélios, grški solnce, ker smo
poznali ta plin preje v solčni atmosferi, predno
smo ga doznali na zemlji) ki smo ga v zadnjih
sledovih odkrili v naši atmosferi. Njegov tova-
riš vodik pa jo je za vedno odkuril od tod. V at-
mosferi drugih večjih nebesnih teles srečamo še,
oba in sicer v jako veliki množini.

Tako je izgubila luna svojo zračno odejo. S
tem pa se je izročila na milost in nemilost pekoči
vročini solnčnih žarkov in neznosnemu mrazu
svojih dolgih noči.

Ozračje je naši zemlji pravečata suknja. Po
dnevu slabi solnčne žarke in jim brani, da ne izli-
jejo vse svoje žgoče moči na njeno površje. Po-
noči ji kot topla odeja brani pridobljeno telesno
toploto, da ji ne izžari prehitro v ledeni svetovni
prostor. V oblakih ima pri tem svojem poslu zve-
ste zaveznike.

Luna, razgaljena do nagega okostja, ne more
tako lepo varčevati s solnčno toploto. 355 ur ji
sije solnce neprestano z vso nezmanjšano silo na
gole grudi. Kot razbeljena peč so ji razgreje ka-
menje, ki ga ne čuti niti tenka plast prsti ali
akromna rastlinska odeja. Nad + 200° C ji posko-
či toplina, da bi že zdavnaj zavrela voda in da bi
postal svinec mehak kot vosek.

In zopet 355 ur jo krije mrzla noč. Brez za-
držka ji ubaja toplota v svetovni prostor in skor-
ja se ji ohladi globoko pod — 200° C. Živo sre-
bro bi moralo v lunini noči zmrzniti, lahko bi ko-
val iz ujeza žeblje in podkove.

Brez zraka in vode pa si ne moremo misliti
na luno niti najprimitivnejšega življenja. In ako
bi se bilo kljub naši modrosti tamkaj rodilo, tako
osra menjava vročine in mraza bi ga bila morala
brezdvomno že zdavnaj ugonobiti. In vendar se
je človeštvo tako težko ločilo od svojih sanj. Ka-
dar blešči na nebu v krogu trepetajočih zvezd ble-
da luna, drug daljen svet, ki se koplje v mehki
srebrni luči, in ko se človek sameat sam nemo
pogovorja s narodo — kako sladka bi bila tedaj
slutnja, da tako daleč tvojemu razumu in vendar
tako blizu tvojemu srcu trpi in vriskajo s teboj
živa bitja. Toda ne ti vsakdanji možganski stro-
ji, ki si s pretirane umetnostjo grené drug-
drugemu življenje — ne, vsa lepla, vsa plemenitej-
ša bitja kakor je lep in milo bleščeč svet, ki so
mu gospodarji.

Zakaj bi ne imel toliko trpinčeni človeški
duh pravice ustvariti si vsaj v sanjah svet po svo-
ji volji? Zakaj bi ne imel zatočišča, kjer si odpo-
čije želje in umiri hrepenenje?

Kljub vsemu tli na luni življenska iskra!

Po temnih špranjah in razpokah, kamor ne
vega vse gonobeta med solnčnih žarkov, so se o-
braunili zadnji ostanke luninega ozračja. Tjaka-
se je zateklo njeno nekda bujno življenje. Z vso
odporno močjo in življensko silavostjo kljubuje
tamkaj sovražstvu divjih prirodnih elementov.

Tako so argumentirali nekateri znanstveniki.
Toda vsa žalostna in brezupna do konec je ta
misel.

Življenje, ta žarki plamen, ki si je pokoril v
zmagovitni pohodu ves svet, in komaj si ga je
osvojil, že iztega v človeškem duhu neutične roko
proti nebu, da jih tamkaj podá svojim bratom:
to življenje zaklenjeno v temno, ozko ječo, brez
svetle misli razvoja, brez upa zmage prodano go-
tovemu poginu — tako življenje je strašnejše od
smrti!

In tako je cropala astronomija človeštvo za
eno njegovih najlepših sanj.